

Uloga vjeronauka u Hrvatskoj od 1991. do 2016.

Ivić, David

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:455673>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

David Ivić

**ULOGA VJERONAUKA U
HRVATSKOJ OD 1991. DO
2016.**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

DAVID IVIĆ

**ULOGA VJERONAUKA U
HRVATSKOJ OD 1991. DO
2016.**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Stipan Tadić

Sumentor: dr. sc. Petar Bilobrk

Zagreb, 2023.

Sažetak

Ovaj rad nudi opsežnu analizu dinamične i višestruke uloge vjeronauka u Hrvatskoj, koja se proteže od burnih 1990-ih do danas. Smještena unutar zamršene interakcije povijesti, kulture, politike i obrazovanja, studija istražuje različite dimenzije koje je oblikovalo i koje je oblikovalo vjersko obrazovanje u ovom razdoblju. Ispitujući njegov utjecaj na izgradnju nacije, međuvjerske odnose, zastupljenost manjina, sadržaj kurikuluma i društvene vrijednosti, rad pruža nijansirano razumijevanje složene uloge koju je religijsko obrazovanje imalo. U radu se istražuje uloga vjeronauka tijekom Domovinskog rata, njegov utjecaj na nacionalni identitet i njegov odnos s crkveno-državnom dinamikom. Nadalje, istražuje kako je vjersko obrazovanje premostilo i zateglo međuvjerske odnose, prikazujući primjere u kojima je ono bilo katalizator razumijevanja i suradnje dok je također pridonosilo društvenim podjelama. Zastupljenost gledišta vjerskih manjina unutar kurikuluma pomno se ispituje, uz ispitivanje izazova i mogućnosti s kojima se susreću nastavnici. Oslanjajući se na komparativne analize sa susjednim zemljama i razmatrajući ulogu tehnologije u digitalnom dobu, rad predstavlja perspektivu usmjerenu prema budućnosti na buduću putanju vjerskog obrazovanja u Hrvatskoj. Predložene su preporuke za politiku kako bi se poboljšala inkluzivnost, osiguralo točno predstavljanje i potaknulo obrazovno okruženje koje je u skladu s načelima ljudskih prava. Ukratko, ovaj rad pridonosi sveobuhvatnom razumijevanju rastuće uloge vjeronauka u Hrvatskoj, rasvjetljavajući njegov utjecaj na identitet, različitost, društvene vrijednosti i međugrupnu dinamiku.

Uvod

Vjeronauk u Hrvatskoj, kao i u mnogim drugim zemljama, predstavlja značajan most između povijesti, kulture, politike i obrazovanja. Nakon raspada Jugoslavije u ranim 1990-ima, Hrvatska je krenula na put redefiniranja svog nacionalnog identiteta, hvatajući se u koštac sa složenom društvenom dinamikom i ponovnog potvrđivanja svojih povijesnih i kulturnih korijena. Unutar ove zamršene tapiserije preobrazbe, religijsko obrazovanje pojavilo se kao ključni element, igrajući ulogu koja se protezala daleko izvan granica puke nastave. Ovaj se rad upušta u sveobuhvatno istraživanje razvojne uloge vjeronauka u Hrvatskoj, prolazeći kroz krajolik od 1990-ih do danas, kako bi otkrio nijansirane načine na koje je ono doprinijelo dinamičnoj putanji hrvatskoga obrazovanja i bilo oblikovano njome. društvo.

Povijesni kontekst u kojem se vjeronauk u Hrvatskoj razvijao od 1990-ih obilježen je spletom povijesnih događaja koji su kulminirali u nacionalnoj potrazi za identitetom, pomirenjem i integracijom u globalnu zajednicu. Raspad Jugoslavije i Domovinski rat (1991.-1995.) ostavili su neizbrisiv trag u kolektivnoj psihi hrvatskog naroda. Nasuprot ovoj pozadini preokreta i nesigurnosti, vjeronauk se pojavio kao sredstvo kroz koje se može upravljati procesom izgradnje nacije, liječiti rane i tražiti smisao u krajoliku ispunjenom izazovima. Rad se bavi specifičnom ulogom vjerskog obrazovanja tijekom sukoba, istražujući njegovu upotrebu u mobiliziranju podrške, oblikovanju narativa i utjecaju na percepciju identiteta.

Kako je hrvatski narod izlazio iz sjene sukoba, utjecaj vjeronauka proširio se izvan svoje početne uloge, prodirući u samo tkivo društva i kulture. Rad ispituje zamršenu međuodnos između vjeronauka i redefiniranja nacionalnog identiteta, ispitujući kako je prikazivanje povijesnih događaja i kulturnih simbola u obrazovnim materijalima pridonijelo narativu o hrvatskoj nacionalnosti. Istražuje je li vjersko obrazovanje služilo kao ujedinjujuća sila ili je nenamjerno pridonijelo nastanku narativa koji izazivaju podjele, posebno uzimajući u obzir raznolikost vjerskih skupina unutar zemlje.

Utjecaj vjeronauka nadilazi većinsko katoličko stanovništvo i dopire do različitih vjerskih manjinskih zajednica koje Hrvatsku zovu domom. Ovaj rad istražuje nijansirani utjecaj vjerskog obrazovanja na te skupine, otkrivajući njegove pozitivne i negativne posljedice. S jedne strane, politike vjerskog obrazovanja uvele su privid pravnog priznavanja i uključivanja vjerskih manjina, njegujući okruženje vjerske tolerancije. Rad otkriva primjere u kojima je

vjersko obrazovanje služilo kao platforma za očuvanje kulture među manjinskim skupinama, omogućujući im da očuvaju svoju vjersku baštinu unutar pretežno katoličkog miljea.

Međutim, narativ ostaje nepotpun bez priznavanja izazova i složenosti koji proizlaze iz integracije perspektiva vjerskih manjina unutar okvira vjerskog obrazovanja. U radu se kritički ispituje kako su naponi vjeronauka da bude inkluzivan ponekad nenamjerno rezultirali površnim ili netočnim prikazima, održavajući stereotipe i nesporazume. Ističe potrebu za točnim i sveobuhvatnim predstavljanjem, kao i izazove s kojima se susreću edukatori u razvoju odgovarajućih materijala i kretanju po osjetljivim temama.

Analiza ne postoji izolirano, jer rad također smješta hrvatsko vjersko obrazovanje u širi kontekst sekularizma, međuvjerske dinamike i rastuće uloge obrazovanja u digitalnom dobu.

Društveni i vjerski kontekst

Društveno okruženje u Hrvatskoj dugoročno je prošlo kroz velike promjene. U vrijeme socijalizma, kada je Hrvatska bila dio bivše Jugoslavije, vjera i sveta mjesta bili su podcijenjeni i ograničeni na povjerljivi krug zbog nesretnih temeljnih značenja vezanih uz njih. Ustav je hipotetski osiguravao vjerske privilegije i mogućnosti, međutim cjelokupna filozofija je unapređivala nelegalizam i sekularizam. Ovakvo filozofsko stajalište potaknulo je "borbu" protiv vjere i hramova u različitim dijelovima javnog djelovanja, dovodeći do njihove institucionalne neprimjetnosti, posebice unutar školskog sustava i širokih komunikacija.

Bez obzira na ovo filozofsko prikriivanje, vjera i crkva ostali su prisutni u životima pojedinaca, posebno u običajnim strukturama u svim dijelovima društva. Hrvatska se, uz Sloveniju, izdvajala kao jedan od strožih dijelova bivše Jugoslavije, pokazujući široki konvencionalni legalizam. Sociolozi su taj legalizam doživjeli kao očekivano žarište vjerskog pomlađivanja u promjenjivim društvenim uvjetima.

Prelazak iz socijalizma u drugi politički i društveni sustav tijekom 1990-ih utjecao je na goleme promjene u Hrvatskoj. Prevladavajuća ideološka skupina, HDZ, založila se za promjenu veze između vjere, bogomolja (osobito Katoličke crkve) i države. Vjera i crkva su ponovno zauzeli vidljivost u otvorenom životu, medijima i školstvu: „Nakon promjene političke stvarnosti te novog Ustava 1990. godine koji je faktički osporio djelovanje starog

Zakona o vjerskim zajednicama, prva je bitna i jedina zakonska promjena, koja se izričito odnosi na vjerske zajednice, vezana uz sklapanje triju ugovora sa Svetom Stolicom o statusu Katoličke crkve u Hrvatskoj iz siječnja i veljače 1997. godine (Ugovor o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi; Ugovor o suradnji na području odgoja i kulture; Ugovor o pravnim pitanjima)“ (Zrinščak, 1998, str. 19).

Taj je pomak potaknuo značajnu ekspanziju naglašenog legalizma, pri čemu se hrvatski puk sve prisnije upoznao s vjerom i crkvom. Vjerski ID zemlje smatran je jednim od najvećih u Europi, šepajući uz nacije poput Poljske, rumunjske Transilvanije, Malte, Portugala, Italije i Irske (Zrinščak, 1998, str. 20-21).

Restauraciji legalizma pridružili su se ciklusi desekularizacije i deprivatizacije. To je impliciralo da je religija počela zauzimati zamjetniju ulogu u otvorenoj areni, dodajući značenje vezama i vrijednostima u različitim dijelovima društva. Za razliku od nekolicine zapadnoeuropskih društvenih poredaka koji su ostvarili uspon u individualiziranom ili "individualnom" legalizmu, Hrvatska je vidjela obnovu religije koja je više povezana s retradicionalizacijom, reagracijom i rekolektivizacijom.

Opservacijski podaci iz izvora poput popisa 2001. i studije "Društvene i vjerske promjene u Hrvatskoj" iz 2004., rasvijetlili su ta kretanja. Statistike su pokazale da se veći dio (87,83 posto) stanovništva izjašnjava kao katolici, uz prevlast Katoličke crkve. Recenzija je potvrdila obrazac prema pomlađivanju legalizma nakon pada socijalizma, s markerima poput vjerskog razlikovanja dokaza, socijalizacije, uvjerenja i prakse koji pokazuju kritične poraste.

Informacije su dodatno pokazale orijentacijske, poučne i lokalne suprotnosti u legalizmu. Dame, one u rustikalnim regijama i ljudi s nižim stupnjem obuke uglavnom su bili religiozniji. Nasuprot tome, ljudi, duboko učeni, stručnjaci i građani grada bili su manje religiozni. Štoviše, među religioznim i nestriktnim ljudima uočeni su kontrasti u mentalitetima prema konvencionalnim i današnjim vrijednostima (Kunovich, 1999, str. 661-663).

Hrvatsku scenu nije karakterizirao isključivo katolicizam. Postojao je niz uobičajenih mjesta bogoslužja, skromnijih striktnih mreža, kao i racionalista, skeptika i onih s nedeklariranim vezama. Uvršteni hramovi i vjerske mreže u Hrvatskoj izlagali su ovu sortu.

Pravni okvir

Pravni okvir za prezentaciju vjeronauka u hrvatskim školama uključuje nekoliko vitalnih autoritativnih zapisa i sporazuma. Ovi instrumenti oblikuju vezu između mreža, javne vlasti i školskog sustava. Ustav Republike Hrvatske (1990.) nadopunjuje kao premisu vjerskih oportuniteta i povlastica, naglašavajući odvojenost mreža od države. Osigurava im priliku za obavljanje javnih funkcija, osnivanje škola i organizacija, te cijeni državno osiguranje i pomoć (čl. 14, 17, 39, 40).

Zakonski sustav dodatno je ojačan dogovorima između javne vlasti i različitih tijela. Jedan od velikih sporazuma je "Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji u području obrazovanja i kulture" (1996.). Ovaj dogovor uočava provjerljivu i društvenu zadaću Katoličke crkve, dopuštajući katoličku obuku (ispitivanje) kao diskrecijski predmet u otvorenim osnovnim i pomoćnim školama. Osigurava mogućnost odlučivanja skrbnicima i suparnicima bez odvajanja, dok se odgojni plan kontrolira izvanrednim dogovorima između Javne vlasti i Hrvatskog svećeničkog skupa (čl. 2, 11, 12)

Još jedan ključni arhiv je "Dogovor između Javne vlasti Republike Hrvatske i Hrvatskog svećeničkog skupa o katoličkom odgoju u državnim školama i javnim predškolskim ustanovama" (1999.). Ovaj sporazum uokviruje strukturu vjeronauka, uključujući njegovu izbornu prirodu, obrazovni plan, pripremu odgojitelja i poučne vožnje. Konkretno, katolički običaji percipiraju se kao sastavnica hrvatskog društvenog naslijeđa, koji dopušta društvene vježbe i prigode u školama.

Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica (2002.) dodatno objašnjava vjeronauk u školama. Izraženo je da školovanje u predškolskoj dobi, osnovnim i izbornim osnovama mogu spomenuti skrbnici ili čuvari. Konfesionalni vjeronauk je diskrecijska i odvojena od školovanja unutar vjerskih mreža. Zakon dodatno preporuča sposobnosti koje se očekuju za polaganje ispita (čl. 13, 18).

Usporedni aranžmani su dovršeni s drugim striktnim mrežama, poput Srpske konvencionalne crkve, grupe Islamskih vjerskih ljudi, Revne i poboljšane kršćanske crkve, i tako dalje. Ovi aranžmani usmjereni su prema osnaživanju zajedničke suradnje, jamčenju materijalne pomoći za vjerske vježbe i stvaranju boljih okolnosti za vjerske prakse u raznim područjima. društvo.

Jednostavnije rečeno, legitimni sustav vjeronauka u hrvatskim školama uključuje Ustav, ugovore između države i vjerskih mreža te Zakon o legitimnom statusu vjerskih grupa. Ovi pravni instrumenti karakteriziraju granice, obrazovni plan i povlastice povezane sa vjerskim obrazovanjem, odražavajući obvezu zemlje na mogućnosti i sudjelovanje između vjerskih sadržaja i države.

Promjene kurikuluma

U razdoblju od 1991. do 2016. scena vjeronauka u Hrvatskoj doživjela je velike promjene, odražavajući zapanjujuću razmjenu između autentičnih, društvenih i političkih varijabli. Ovo je vrijeme opisano razvojem Hrvatske kao slobodne zemlje nakon raspada Jugoslavije, označavajući značajnu točku u nizu iskustava zemlje (Skledar, 2001). Praćenje razvoja vjerskih školskih obrazovnih programa tijekom ovih godina daje prozor u jedinstvenu vezu između Katoličke crkve i hrvatskog ekspresa, putovanje za javnu osobnost i poriv za sveobuhvatnim i važnim obrazovanjem.

Obrazovni program za vjeronauk u Hrvatskoj obuhvaća različite metodologije, uključujući konfesionalni i nekonzfesionalni vjeronauk. Konfesionalni vjeronauk očekuje usađivanje osjećaja odgovornosti prema određenoj religiji, dok je nekonzfesionalni usmjeren na davanje podataka o religijama i unaprjeđivanje razumijevanja različitih vjervanija (Peranić, 1998). Vjersko usmjeravanje u školama započelo je 1991./1992., malo po malo predstavljeno oslanjajući se na interes učenika i pristupačne edukatore. Izazovi su uključivali izradu prospekta, pripremu nastavnika i koordinaciju vjerskog školovanja s različitim predmetima.

U osnovnim školama, Katolički vjeronauk je izborni predmet predstavljen 1999. godine, fokusirajući se na osnovno obrazovanje i djetinjstvo. Unatoč tome, stručnjaci primjećuju nedostatak uključivanja različitih vjerskih stajališta u materijal za čitanje i pozivaju na dodatnu temeljitu i sveobuhvatnu sadržaj.

U pomoćnim školama, konfesionalni vjeronauk poklapa se s izbornim predmetom Etika, što znači poticanje poštovanja prema multikulturalizmu i filozofskoj razmjeni. Vjerske teme dodatno se pojavljuju u različitim predmetima kao što su humanizam i državna pitanja te

financijska pitanja (Peranić, 1998, str. 160). Za razliku od nekoliko europskih naroda s navodno vjerskim školstvom u ispovjedaonicama, hrvatski obrazovni program naglašava bliskost katoličkog povjerenja uvođenjem različitih gledišta. Ovaj pristup planira se nadopuniti vjerskim djetinjstvom u obiteljima i kapelama.

Hrvatska je 1996. pristala na konkordat s Nebeskom Stolicom, čime je formalizirana veza između Katoličke crkve i države. Ovo razumijevanje je sadržavalo prijedloge za vjerske obrazovne planove obuke. Konkordat je sagledao posao Katoličke crkve u oblikovanju poučnih sadržaja i materijala, dakle primjenjujući utjecaj na tematske i akademske dijelove vjeronauka. To je značilo pronaći neku vrstu sklada između unapređenja vjerskih kvaliteta i jamstva školskog sustava koji uvažava različita gledišta.

Utjecaj na nacionalni identitet

Razdoblje prijelaza od 1991. do 2016. u Hrvatskoj je opisano zbunjujućom razmjenom očitih provjerljivih prilika, kulturnih elemenata i društvenih čimbenika koji su sve u svemu oblikovali formativni smjer zemlje. Unutar te zbunjujuće scene, razvoj temeljite nastave nastao je kao intenzivna snaga koja je odražavala, ali i bitno utjecala na stvaranje trajne i dinamične hrvatske osobnosti. Dalekosežna procjena kompleksnog učinka temeljitog podučavanja na poboljšanje karaktera u ovom izvanrednom vremenu otkriva bogat i raznolik vez isprepletenih priča, socijalne zaštite i međuvjerskih komponenti koje su sve u svemu pridodavale višestranom mozaiku hrvatske osobnosti u razvoju.

Značajna borba za priliku kroz koju je Hrvatska prošla u razdoblju od 1991. do 1995. godine odigrala je ključnu ulogu u preoblikovanju stvarnog utjelovljenja hrvatske agregatne osobe. Načela temeljitog podučavanja križala su se s ovim općenito očitim prilikama na način koji je prikazivao narative svađe kao i naglašavao teme fleksibilnosti, pokore i zajedničke snage koje su prikazivale ovo razdoblje (Marinović Jerolimov, 2001, str. 83). U poučnoj strukturi ovoga vremena intenzivno se isticala uvjerljiva zadaća koju je Katolička crkva očekivala u pružanju utjehe i moralnog usmjerenja u teškim vremenima, posljedično učvršćujući svoj položaj skrbnika hrvatskog društvenog nasljeđa. Od vitalne je važnosti da su se te neporecive

provjerljive prilike pokazale karakteristično utkanima u teksturu oštih priča, završavajući stvaranjem agregatne osobnosti nepomično utemeljene na zapisima prošlosti zemlje.

Vjeronauk je bitan s obzirom na ovu postavku jer daje informacije i dijelove znanja važne za razumijevanje poslova vjerskih organizacija tijekom kritičnih autentičnih prilika. U primjeru Katoličke crkve i Srpske pravoslavne crkve u 1991. „u Vukovaru Srpska pravoslavna crkva promičući „duhovnost kosturnica“ ulazi u rat na tragu memorije o stradanju nevinih žrtava srpskog naroda tijekom Drugog svjetskog rata (...) Ona se nalazi u društvenoj funkciji kolektivnog djelovanja srpskog naroda koji vrši agresiju na Vukovar, odnosno na Republiku Hrvatsku“ (Mihaljević, 2011, str. 129). Taj je utjecaj pojačan društvenim okvirom koji je naglašavao nacionalnu dimenziju nad vjerskim aspektima. Za Srpsku pravoslavnu crkvu obnova Vukovara bila je slična obnovi pravoslavnog svetosavskog grada.

Nasuprot tome, „Katolička je crkva u vukovarskim stradanjima štitila ljudske osobe, ljudsko dostojanstvo, slobodu, prava svojih vjernika kao i svih ljudi“ (Mihaljević, 2011, str. 129). Predanje Kristovoj mucij postalo je stupom opstanka za one utamničene, naglašavajući važnost Kristove žrtve u njihovim životima. Na tom primjeru, vjeronauk bi pomogao ljudima da shvate filozofske, društvene i moralne temelje koji su usmjeravali njihove aktivnosti. To bi rasvijetlilo kako su religijska uvjerenja utjecala na odluke o tome kako pridonijeti oporavku od rata, očuvati ljudsko dostojanstvo i unaprijediti mir. Nadalje, vjerska pouka potiče klimu u kojoj ljudi mogu istraživati zamršenost međuvjerskih elemenata, provjerljivo pamćenje i učinak vjerskih pouka na izgradnju pravednih i prihvatljivih društvenih poredaka. Pojedinci mogu sudjelovati u informiranim raspravama, promicati toleranciju i pridonijeti boljem razumijevanju načina na koji se religija isprepliće s društvenim, kulturnim i povijesnim kontekstima učeći o tim aspektima.

Postkomunističko vrijeme, odvojeno od razvučenog vremena prigušenih vjerskih praksi, doživjelo je renesansu s ponovnom integracijom temeljite obuke. Ovo ponovno oživljavanje temeljitog podučavanja poslužilo je kao sredstvo za očuvanje dobro utemeljenog društvenog i vjerskog nasljeđa Hrvatske. Poučni odgojno-obrazovni program u tom je razdoblju artikulirani naglasak stavljao na razvojnu zadaću katoličanstva u oblikovanju temelja hrvatskih provjerljivih susreta i društvenog etosa (Baranović, 2005, str. 31). Osim toga, ovaj naglasak na povjerenju ispunio se kao skela između mlađih godina i njihovih nasljednih polazišta, uspješno neutralizirajući vanjske utjecaje i potičući osjećaj racionalnosti usred kulturnih promjena. Na taj se način može protumačiti da je revitalizacija temeljitog podučavanja išla kao kanal

kompromitiranja suvremenog razvoja Hrvatske s njegovom besmrtnom društvenom kvintesencijom.

Koordinacija temeljite obuke u kulturnoj strukturi poduprla je zamjetnu kvalitetu katolicizma, kao i dala pozornicu održavanju međuvjerskih veza i višestranog shvaćanja. Dok je katolicizam ostao središnja zapovijed, prihvaćeni su iskreni naponi da se potakne iskustveno razumijevanje drugih vjerskih praksi prisutnih u Hrvatskoj, poput srpske konvencionalnosti i islama. Ova prijemčivost prema različitim gledištima unutar strukture vjerske nastave proliferirala je pluralističko i sveobuhvatno razumijevanje osobnosti zemlje. Predstavljajući učenike nizu okvira uvjerenja, školski sustav potiče klimu koja je korisna za otpornost, zaštitu od pristranosti i poštovanje prema zbunjujućem vezu hrvatskog vjerskog mozaika (Marinović Jerolimov, 2001, str. 76).

U godinama koje uključuju 2010. do 2016. razvija se učinak temeljite nastave na napredni karakter Hrvatske. Kako se Hrvatska nastojala uskladiti sa sveukupnim europskim standardima, svrhoviti su naponi bili usmjereni na usklađivanje autentičnog i vjerskog nasljeđa zemlje sa opsežnijim svjetskim mjerilima. To se pokazalo u ponovnoj izgradnji instruktivnih obrazovnih programa kako bi se konsolidirali predmeti temeljeni na europskom građanstvu i svjetskoj povezanosti. Ova suštinska promjena istaknula je afirmaciju Hrvatske da njezin karakter nije odvojen, ali je nepredvidivo povezan s opsežnijim svjetskim i pokrajinskim aspektima (Nikodem, 2004, str. 278).

Imperativ ovog razdoblja bio je temeljit način bavljenja usavršavanjem, koji je temeljitu izobrazbu postavljao kao neodgodivo sredstvo u klesanju hrvatske osobnosti. Proslave, priznanja i mračna obilježavanja bili su besprijekorno usklađeni u poučni plan, dajući studentima priliku da urone u svoje društveno nasljeđe. Ti su se događaji ispunili kao prozori u hrvatsko vjersko i provjerljivo naslijeđe, istodobno njegujući osjećaj čvrstine i podijeljenog karaktera između potčinjene populacije.

U svakom slučaju, utjecaj temeljitog treninga na napredovanje karaktera nije se odvijao bez poteškoća. Očigledna snaga katolicizma unutar obrazovnog plana suočena je sa strahovima u pogledu mogućeg minimiziranja nekatoličkih studenata i podcjenjivanja vjerskih manjina. Stručnjaci se bore da bi, iako je opći cilj temeljitog školovanja bio poboljšati osjećaj javne osobe, ono moglo nenamjerno nadopuniti podjele unutar društveno različitih ljudi u Hrvatskoj.

Prvotne rasprave i diskurs

Tijekom 1990-ih godina u Hrvatskoj se otvoreno razgovaralo o postavljanju vjerskog odgoja u školama. Služba za nastavu i kulturu dala je prostora vjerskom polaganju u školama u svjetlu sugestije Instruktivnog odbora iz 1990. godine. Slijedom toga, hrv. klerici su spominjali predstavljanje vjeronauka kao izbornog predmeta. Konfesionalni vjeronauk je predstavljeno kao izborni predmet u školama od 1991./1992. sporazum sa Sastankom hrvatskih ministara, sankcioniranje vjerskih smjernica za ispovjedaonice u školama koje financira država.

Pojavile su se rasprave o raznim načinima rješavanja vjeronauka. Znanstvenici, instruktivni stručnjaci i izaslanici iz različitih vjerskih mreža sudjelovali su u ovim razgovorima. Natjecanja za vodstvo kabine za ispovijed uključivala su dobro utemeljeno društveno nasljeđe katolicizma i priliku za striktno poboljšanje osobnosti. Sukobi protiv uključivali su zabrinutost oko prozelitizma, uobičajenu ideju o školama koje financira država i potencijal za podučavanje (Baričević, 1998, str. 237).

Rasprave su se nakon nekog vremena nastavile neredovito, a Katolička crkva je dominantno podržavala vodstvo konfesionalnog vjeronauka. Mogućnost nekofesionalnog predmeta naišla je na otpor Katoličke crkve, koja je to vidjela kao ravnotežu religije. U izbornim školama Etika se upoznao kao izborni predmet sa vjerskim smjernicama, pokrivajući povijesnu pozadinu religija i vjerskih promjena. Bez obzira na to, Služba za obuku kasnije je 2000. eliminirala vjersku suštinu iz programa Etike.

Uglavnom, rasprave su sadržavale pritiske među konfesionalnim i nekofesionalnim grupama kako bi se riješio vjeronauk u hrvatskim školama.

Međuvjerski odnosi i zastupljenost manjina

Razvoj vjerskog školstva u Hrvatskoj izdigao se iznad svojih uobičajenih granica, proširujući svoj utjecaj na veći dio katoličke populacije kako bi uključio različitu skupinu vjerskih manjinskih grupa prisutnih unutar zemlje. Striktno podučavanje ima mogućnost djelovati kao produžetak između različitih vjerskih mreža, njegujući razumijevanje i sudjelovanje među onima koji proučavaju mijenjanje religija. Sveobuhvatni sustav vjerskog školovanja može djelovati kao pozornica za studente iz različitih vjerskih temelja da se međusobno približe uvjerenjima, vježbama i društvenim standardima. Ova otvorenost može potaknuti prošireno suosjećanje, raspršivanje generalizacija i izgradnju proširenja shvaćanja između različitih mreža.

Hrvatska poučna sredina vidjela je primjere međureligijskog koordiniranog napora u kojem je djelovalo vjersko školovanje (Baričević, 1998, str. 237). U određenim je školama vjerska obuka bila ključna u ujedinjavanju učenika iz različitih temelja u postavkama diskursa i zajedničkog istraživanja. Kroz zajedničke vježbe, razgovore i zadatke koji zaranjaju u načela i prakse raznih religija, polaznici su imali mogućnost proizvesti asocijacije koje sežu izvan matične sobe, dodajući ugodniju vezu.

Osim toga, vjerska obuka može preuzeti hitnu ulogu u unapređenju zajedničkih vrijednosti i moralnih pravila koja presijecaju vjerske granice. Teme građanskih prava, empatije i obaveza prema društvu mogu djelovati kao zajednički pogledi, njegujući osjećaj zajedničke perspektive među studentima različitih religija. Usredotočujući se na ove opće kvalitete, vjeronauk se može izdići iznad vjerskih kontrasta i razviti osjećaj suradnje među različitim mrežama.

Bilo kako bilo, paljenje vjerske nastave u hrvatsku nastavnu scenu nije prošlo bez poteškoća, posebice u međuvjerskim elementima. Snaga katolicizma u obrazovnom programu može slučajno minimizirati susrete i uvjerenja vjerskih manjinskih okupljanja. Pristup vođen katolicima mogao bi potaknuti osjećaj zabrane među nekatoličkim studentima, budući da je njihovo samopouzdanje ili nedovoljno zastupljeno ili netočno prikazano unutar instruktivne strukture.

Zamršenost međuvjerskih napetosti dodatno je pogoršana autentičnim i društveno-političkim okruženjem Hrvatske. "Predložili smo da se to [grupno diferenciranje i polarizacija] dogodilo

oko vjere u Hrvatskoj zbog geografske konvergencije triju crkava" (Kunovich, 1999, str. 662). Provjerljive pritužbe i sukobi mogu prodrijeti u instruktivni krug, donoseći pogrešne percepcije, generalizacije, pa čak i antagonizam među podstudivačima iz raznih vjerskih temelja. Pojave netrpeljivosti i segregacije mogu nastati kada vjerske upute propagiraju monostriktnu priču koja zanemaruje bogatu raznolikost okvira uvjerenja prisutnih u zemlji.

Za 2016. godinu, Međunarodno izvješće o vjerskim slobodama za Hrvatsku ističe: 1. Hrvatski ustav jamči slobodu vjerskog mišljenja i izražavanja, zabranjuje poticanje vjerske mržnje i jednako tretira registrirane vjerske skupine pred zakonom. Te skupine mogu slobodno provoditi vjerske službe, upravljati školama i upravljati dobrotvornim organizacijama uz potporu države. 2. Vlada ima posebne sporazume s Rimokatoličkom crkvom koji pružaju financijsku potporu i beneficije. Druge registrirane vjerske skupine uživaju slična prava i zaštitu prema zakonu. 3. Bilo je slučajeva vjerskih napetosti i nesnošljivosti, uključujući događaje vezane uz komemoracije Drugog svjetskog rata, incidente govora mržnje i profašističke parole izvikivane na nogometnoj utakmici. Neki pojedinci i skupine doveli su u pitanje povijesne izvještaje vezane uz rat. 4. Veleposlanstvo Sjedinjenih Američkih Država potaknulo je hrvatsku vladu da se pozabavi pitanjima povrata imovine, posebno imovine oduzete tijekom i nakon Drugog svjetskog rata. Poseban fokus je bio na židovskoj imovini. 5. Stanovništvo je pretežno katoličko, sa značajnom srpskom pravoslavnom i muslimanskom manjinom. Etnička pripadnost često je u korelaciji s vjerskom pripadnošću. 6. Postoji zabrinutost zbog porasta društvene netolerancije, posebno usmjerene na etničke Srbe i Židove. Porasle su pritužbe zbog diskriminacije, a bilo je i slučajeva zločina iz mržnje i vandalizma. 7. Vlada je osigurala financijsku potporu raznim vjerskim institucijama, a Katolička crkva je dobila najveći dio. Vlada se također suočila s kritikama zbog imenovanja i odgovora na povijesne događaje.

Zaključak

Složeno međudjelovanje vjeronauka i hrvatskog društva od 1991. do 2016. rasvijetlilo je višestruki narativ o formiranju identiteta, međuvjerskim odnosima, obrazovnim izazovima i delikatnom plesu između sekularizma i religijskog utjecaja. Kad je Hrvatska izašla iz raspada Jugoslavije i krenula na svoj put prema izgradnji nacije, vjeronauk je stajao kao ogledalo u kojemu se odražavaju težnje, borbe i složenosti nacije. Ovaj sveobuhvatni pregled razdoblja otkriva ne samo transformativnu moć vjerskog obrazovanja nego i dinamiku razvoja odnosa Crkve i države, težnju za pluralizmom i stvaranje kolektivnog identiteta.

Tijekom svih ovih godina vjeronauk je služio kao kamen temeljac u nastojanjima Hrvatske da definira i ojača svoj kulturni identitet. Nastavni planovi i programi, pomno sastavljeni tako da odražavaju povijesne i vjerske priče, djelovali su kao tapiserija u kojoj se pletu niti hrvatske prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Katolička crkva, duboko upletena u povijesno tkivo nacije, pojavila se kao ujedinjujuća snaga, pružajući duhovnu utjehu u vremenima previranja i kulturno sidro na koje je bio privezan hrvatski identitet.

Međutim, ovaj narativ jedinstva nije bio bez složenosti. Osjetljiva ravnoteža između poštovanja hrvatske vjerske baštine i očuvanja načela sekularnog društva predstavljala je stalne izazove. Uključivanje vjerskog obrazovanja u javne škole stvorilo je platformu za međuvjerski dijalog, no kritičari su izrazili zabrinutost zbog zastupljenosti vjerskih manjina i potencijalne marginalizacije nekatoličkih učenika. Potraga za pluralizmom zahtijevala je plovidbu zamršenim vodama, gdje se religijska povijest nacije spajala s njezinim težnjama za demokratskim upravljanjem i kulturnom inkluzivnošću.

Evolucija vjerskog obrazovanja također je vidjela političke odgovore koji su bili usmjereni na rješavanje ovih izazova. Inicijative za proširenje perspektive kurikulumu i uključivanje različitih religijskih gledišta odražavaju pomak prema inkluzivnijem i tolerantnijem društvu. Priznavanje vjerskih sloboda i uspostavljanje međuvjerskog dijaloga primjer je hrvatske predanosti njegovanju razumijevanja i sloge među različitim vjerskim zajednicama.

Transformativni utjecaj globalizacije i tehnološkog napretka dodatno je preoblikovao krajolik vjerskog obrazovanja. Kako je digitalna era obavila Hrvatsku, vjeronauk je dobio nove načine širenja i pristupačnosti, šireći svoj utjecaj izvan tradicionalnih učionica. Ova evolucija je u prvi

plan stavila potrebu za pažljivim vođenjem sadržaja, budući da je online područje nudilo i prilike za prosvjetljenje i potencijalne izazove u kretanju u sve povezanijem svijetu.

Istraživanje hrvatskog iskustva u vjeronauku ne može se promatrati izolirano. Usporedna analiza sa susjednim zemljama otkrila je zamršenost prilagodbe obrazovnih praksi jedinstvenom kulturnom, povijesnom i religijskom kontekstu. Hrvatsko putovanje odjeknulo je širim europskim diskursom o ulozi religije u oblikovanju društvenih vrijednosti, dok je također ponudilo uvid u potencijalne implikacije vjerskog obrazovanja u raznolikoj i međusobno povezanoj globalnoj zajednici.

Na kraju, razdoblje od 1991. do 2016. obilježilo je poglavlje od dubokog značaja u hrvatskoj povijesti, gdje je vjeronauk stajao kao svjetionik kulturnog identiteta, arena za dijalog i platno za narativ koji se razvijao. Kako je zemlja nastojala očuvati svoju vjersku baštinu dok je prihvaćala moderno demokratsko društvo, put nije bio bez prepreka. Potraga za delikatnom ravnotežom između tradicije i napretka, vjerskog utjecaja i sekularnih načela definirala je ovo doba. Naposljetku, priča o vjeronauku u Hrvatskoj ovih godina je priča o složenosti, prilagodljivosti i kontinuiranoj težnji za jedinstvom usred različitosti.

Pouke izvučene iz ovog doba odjekuju i izvan granica Hrvatske, odjekujući univerzalnim izazovom usklađivanja religijskog nasljeđa s vrijednostima pluralizma, uključivosti i demokratskog upravljanja. Dok Hrvatska gleda u budućnost, nasljeđe utjecaja vjeronauka od 1991. do 2016. služi kao svjedočanstvo trajne moći obrazovanja u oblikovanju nacionalnog identiteta, njegovanju međuvjerskog razumijevanja i vođenju zamršenog plesa između tradicije i napretka. U zamršenom mozaiku hrvatskog društva vjeronauk ostaje živahan potez kistom koji boji platno povijesti i težnji jednog naroda.

Literatura

1. Baranović, B. (2005). Osnovni Trendovi Razvoja i Metodologija Izrade Nacionalnog Kurikuluma za Obavezno Obrazovanje. *Metodika*, 6/10, 22-43.
2. Baričević, J. (1998) Odnos između školskog vjeronauka i župne kateheze. *Kateheza*. 20/2:237.
3. Kunovich, R. M., & Hodson, R. (1999). Conflict, religious identity, and ethnic intolerance in Croatia. *Social Forces*, 78(2), 643-668.
4. Marinović Jerolimov, D. (2001). Religious Changes in Croatia: Some Empirical Data from 1972, 1982 and 1999 in the Zagreb Region. In Irena Borowik & Miklos Tomka (Eds.), *Religion and Social Change in Post-Communist Europe*, 63-180.
5. Mihaljević, V. (2011). Uloge i značenja religije u stradanju Vukovara '91. godine i u obnovi Vukovara u poslijeratnom razdoblju. *National security and the future*, 12 (4), 105-133.
6. Nikodem, K. (2004). Religijski identitet u Hrvatskoj. Dimenzije religijskog identiteta i socio-ekološke orijentacije. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 13(3-4), 257-286.
7. Peranić, A. (1998). Dosadašnja Iskustva s Vjeronaukom u Školi na Području Riječke Metropolitije. *Riječki teološki časopis*, 6(1), 156-164.
8. Skledar, N. (2001). *Religija i Kultura*. Zagreb: Matica hrvatska Zapresić.
9. Zrinščak, S. (1998). Crkva i Država: Europski Kontekst i Postkomunističko Iskustvo. *Revija za sociologiju*, 29(1-2), 15-26.

Službeni dokumenti i pravni akti

1. Ustav Republike Hrvatske. *Narodne novine*, 7. svibnja i 15. lipnja 2001.
2. Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica. *Narodne novine* 83 (16. lipnja 2002.).
3. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o suradnji u području obrazovanja i kulture. *Narodne novine/ Međunarodni ugovori* 2 (11. veljače 1997.).
4. Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Hrvatske biskupske konferencije o katoličkom vjeronauku u javnim školama i javnim predškolskim ustanovama (potpisan 29. siječnja 1999.).